

Asia: VN/1070/2021

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi sukupuolen vahvistamisesta sekä siihen liittyvien lakien muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

1. Kommenttinne liittyen sukupuolen vahvistamisen edellytyksiin (1 §):

-

2. Kommenttinne liittyen hakemukseen ja sen käsittelyyn (2 §). Kommentteja pyydetään esimerkiksi siihen, onko sukupuolen vahvistamisen hakemusmenettely esitetyssä muodossaan toimiva ja tarkoituksenmukainen.

-

3. Kommenttinne liittyen sukupuolen vahvistamisen oikeusvaikutuksiin (3 §). Lausunnoissa pyydetään kiinnittämään erityistä huomiota sellaiseen lainsäädäntöön, jossa sukupuolelle annetaan merkitystä ja jota hallituksen esityksessä ei ole tunnustettu. Lisäksi huomiota pyydetään kiinnittämään säännöksen aiheuttamiin muutostarpeisiin lausunnonantajan toiminnassa/hallinnonalalla.

Ehdotetun lain on esimerkiksi arvioitu mahdollisesti edellyttävän muutoksia vankeus- ja tutkintavankeuslakien säännöksiin vankien sijoittamisesta sekä henkilöntarkastuksista ja päihteettömyyden valvonnasta. Vastaavia säännöksiä on myös laissa poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta. Lain on myös arvioitu edellyttävän muutoksia eräisiin rikoslain säännöksiin.

-

4. Kommenttinne liittyen sukupuolen vahvistamisen oikeusvaikutuksiin ja vanhemmuuteen (4 §)

-

5. Kommenttinne liittyen vanhemmuutta kuvaavaan nimikkeen muuttamiseen (5 §). Erityistä huomiota pyydetään kiinnittämään sellaiseen lainsäädäntöön, jossa vanhemmuutta kuvaavaan nimikkeeseen liitetään oikeusvaikutuksia (vanhemmalle itselleen tai tämän lapselle) ja jota hallituksen esityksessä ei ole tunnustettu. Lausunnoissa pyydetään myös kiinnittämään huomiota niihin muutostarpeisiin, joita vanhemmuutta kuvaavan nimikkeen muuttaminen edellyttää esimerkiksi lausunnonantajan tietojärjestelmissä.

-

6. Kommenttinne liittyen ulkomaisen päätöksen tunnustamiseen (6 §):

-

7. Kommenttinne liittyen lain voimaantuloon ja sen soveltamisen porrastamiseen (8 §):

-

8. Kommenttinne liittyen esityksen pääasiallisiin vaikutuksiin, ml. selvitykseen joka on laadittu lapsivaikutusarvioinnin tueksi. Lausunnossa pyydetään kiinnittämään huomiota vaikutuksiin, joita lausunnonantaja arvioi esityksestä aiheutuvan toiminnalleen/hallinnonalallaan. Huomiota pyydetään kiinnittämään myös tietojärjestelmiin kohdistuviin muutostarpeisiin sekä muihin tiedonhallintalain 5 §:n 3 momentin kannalta olennaisiin asioihin.

Hallituksen esityksen tavoitteena on vahvistaa henkilön itsemääräämisoikeutta erottamalla sukupuolen oikeudellinen vahvistaminen lääketieteellisistä tutkimuksista ja hoidoista. Hakemus sukupuolen vahvistamisesta perustuisi henkilön omaan selvitykseen koskien hänen sukupuolen kokemustaan. Esityksessä todetaan, että osa transsukupuolisista henkilöistä toivoo lääketieteellisiä sukupuolen korjaushoitoja, kun taas osa heistä toivoo kokemansa sukupuoli-identiteetin sosiaalista ja oikeudellista tunnustamista.

Sukupuolella on merkittävä vaikutus suorituskykyyn ja fyysiseen kapasiteettiin monissa urheilulajeissa. Kilpaurheilun uskottavuus edellyttää, että kilpailijoilla on tasapuoliset toimintaedellytykset, eikä yksilöllä ole suhteessa toisiin epäreilua tai suhteetonta etua. Tällainen tilanne voisi syntyä, mikäli juridisen sukupuolen muuttaminen on mahdollista ilman vaatimusta sukupuolenkorjausprosessista ja omaan ilmoitukseen perustuen. Ilman hormonihoitoja tai muuta lääketieteellistä sukupuolenkorjausprosessia erityisesti sukupuolensa miehestä naiseksi korjannut voi saada urheilussa kilpakumppaneihinsa nähden suhteettoman edun, joka liittyy erityisesti testosteronin määrään, lihaksistoon ja ruumiinrakenteeseen.

Transurheilijoiden kilpailuoikeuksien määrittelyyn ei ole kansallisesti tai kansainvälisesti yhtenäisiä periaatteita ja vakiintuneita käytäntöjä, vaan tilanne vaihtelee lajeittain ja maittain. Vuonna 2021 julkaistun linjauksensa mukaan Kansainvälinen Olympiakomitea edistää ja edellyttää kansainväliseltä urheiluliikkeeltä oikeudenmukaisuutta, osallisuutta ja syrjimättömyyttä sukupuoli-identiteettiin ja sukupuolen moninaisuuteen perustuen. Tavoitteena on luoda turvallinen ja hyväksyvä ympäristö kaikille huippu-urheiluun osallistuville. Samalla tunnustetaan sukupuolisarjojen osallistumisoikeuden määrittelyn tarve, jotta voidaan varmistaa oikeudenmukaisuus erityisesti naisten huippu-urheilussa.

Nykyisen lainsäädännön vallitessa sukupuolen juridinen vahvistaminen edellyttää lääketieteellisiä hoitoja (transtaustaisilta naisilta testosteronilähteiden poistoa tai hormonihoitoja), minkä voidaan urheilussa katsoa vaikuttavan siihen, että sukupuolensa korjannut ei saa merkittävää hyötyä aikaisemmasta sukupuolestaan. Jos sukupuolen juridinen vahvistaminen perustuu puhtaasti ilmoitukseen ilman vaatimusta korjausprosessista, urheilun täytyy muilla tavoin varmistua kilpailun reiluudesta. Sukupuolen oikeudellisen vahvistamisen erottaminen lääketieteellisistä tutkimuksista ja

hoidoista voi pahimmillaan johtaa urheilussa sukupuolen kyseenalaistamiseen. Tämä on täysin nykytavoitteen vastainen ja ei hyväksyttävä kehityssuunta, jota täytyy kaikin tavoin ehkäistä.

Kilpailun reiluudesta huolehtiminen on keskeinen tarve sukupuolivähemmistöjen integraation edistämässä urheilussa.

9. Muut kommentit liittyen hallituksen esitysluonnokseen:

Suomen Olympiakomitealla ei ole muutosehdotuksia hallituksen esitysluonnokseen, vaan toteamme, että esitys tulee toteutuessaan vaikeuttamaan erityisesti kilpailuihin osallistumisoikeuden määrittelyä. Urheilujärjestöille tulisi tarjota tukea ja resursseja muutoksesta aiheutuvien kysymysten ratkaisemiseen. Jo nykyisellään voidaan todeta, että järjestöjen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyön resurssit eivät aina pysty vastaamaan tunnistettuihin tarpeisiin.

Ketola Karoliina
Suomen Olympiakomitea